e*forum

Píše Ingeborg Fiala-Fürst

(E*forum, 06. 04. 2023)

Vydat český výbor z básnického, tedy lyrického díla **Maxe Broda** je poměrně překvapivý tah, neboť Max Brod je českým čtenářům i odborné germanistické veřejnosti znám především jako pražský německý spisovatel-**prozaik**, přítel Franze Kafky a zachránce jeho literárního odkazu, organizátor a všestranný podporovatel literárního života nejmladší pražské německé spisovatelské generace, podporovatel a překladatel Janáčka a Haška, zapálený sionista, trochu filozof a nakonec – ve svých vzpomínkových knihách, které psal už v exilu v Izraeli – jeden z budovatelů „pražského mýtu“, tedy posmrtné proslulosti pražské německé literatury. O tom, že psal i „básničky“, vědí nemnozí a mně dalo dost práce, abych přesvědčila vydavatele jeho vybraných děl v nakladatelství Wallstein, Hanse-Gerda Kocha, aby ke dvanácti dosud vydaným svazkům prózy (románů i esejů) přidal alespoň jeden svazeček lyriky. Nakonec přidal, *Das Buch der Liebe*, v roce 2016, byť se v něm lyrika o místo dělí s ukázkami Brodovy dramatiky. Chci tím říci, že kdybych chtěla českou veřejnost (znovu) seznámit s osobností a dílem tohoto velkého syna kdysi dvojjazyčné, multikulturní a multietnické Prahy, asi bych sáhla spíše po některém Brodově románu, sbírce povídek, esejistické, filozofické či memoárové knize než po lyrice, zvláště v situaci, kdy je – 55 let po autorově smrti – do češtiny přeložen pouhý maličký zlomek jeho díla navíc s tím, že větší polovinu tvoří překlady předválečné (*Česká služka*, 1910; *Tycho Brahe*, 1917; *Franzi*, 1923; *Leoš Janáček, život a dílo*, 1924; *Život s bohyní*, 1927; *Reubeni*, 1929; *Osudný rok*, 1934; *Zázračný kaktus*, 1934), na něž v období pražského jara a pak až v posametových letech navázalo sedm dalších překladatelských počinů (*Život plný bojů*, 1966 a 1994; *Pražské hvězdné nebe*, 1969; *Pražský kruh*, 1993; *Korespondence Max Brod – Franz Kafka*, 1998; *Deníky z cest*, 1999; *Životopis Franze Kafky*, 2000; *Vykupitelka*, 2020 [In: Expresionistické drama z českých zemí. Academia, Praha, 2021.]).

Rozhodnutí autorky výboru a překladatelky, paní Zlaty Kufnerové, je ovšem výsostné: rozhodla-li se pro Brodovu lyriku, pak se pro ni tedy rozhodla, byť toto rozhodnutí považuji za – jak jsem pravila – překvapivé a nadto za promarněnou příležitost, a to hned ze tří důvodů:

První už jsem naznačila: českého čtenáře by patrně více upoutal některý Brodův prozaický kus – jakéhokoli žánru; nejen Schalom Ben Chorim nazývá Broda „rozeným vypravěčem“ (tedy nikoli lyrikem) a lyrika stojí objemem a mnohdy i kvalitou daleko za Brodovou prózou.

Druhým promarněním je skutečnost, že doslov ke sbírce je více než nedůkladný:

pouhých pět stráneček malého formátu jistě nerozšíří znalost o Maxi Brodovi mezi českým čtenářstvem a neučiní z něj oblíbence českého publika. To, že většinu informací / interpretačních výtěžků Zlata Kufnerová čerpá z mé relativně důkladné předmluvy, *Max Brods Lyrik*, k německému výboru *Buch der Liebe*, aniž ji jako zdroj kdekoli jmenuje, už je jen marginálie. Ale když už ji četla, mohla toho opsat víc.

Třetí promarnění vidím v tom, že když už tedy vznikla česká knížka Brodovy lyriky, nepokusila se editorka a překladatelka přiblížit Brodovy básničky českým čtenářům tím, že by je srovnala se soudobými (či klidně i staršími nebo pozdějšími) básněmi českých autorů, nepokusila se Broda v Čechách domestikovat.

Přesto si nemyslím ale, že všechna ta opominutí jdou na účet samotné překladatelky, které šlo patrně hlavně o to „zapřekládat si básničky“, což je zcela specifická, obtížná, ale lákavá translatologická disciplína – zatímco veškerý ostatní organizační „balast“ (včetně získání grantu ministerstva kultury a Česko-německého fondu budoucnosti) svěřila do rukou nějakým spolupracovníkům, kteří svou práci ovšem odflákli. Pletu se?

Aniž to znovu jakkoli připouští, přejímá autorka a překladatelka z německého výboru i veškerý „materiál“ k překladu, tedy vybrané Brodovy básně (Brod napsal na 500 lyrických skladeb, já jich do německého výboru vřadila – po zralé úvaze a podrobném zdůvodnění v předmluvě – 117, Zlata Kufnerová z těch 117 vybrala – bez jakéhokoli zdůvodnění – 73) a kompletně – až na jedinou výjimku – přejímá i jejich řazení do pěti (já mám šest) tématických či podžánrových oddílů. Tou jedinou výjimkou je báseň *An Anathi/Pro Anathi*, kterou já (po zralé úvaze) svůj německý výbor ukončuji a zdůvodňuji to v předmluvě tím, že tato báseň je po relativně temných a skeptických skladbách pozdní sbírky *Gesang einer Giftschlange/Píseň jedovatého hada* přece jen „pozitivní a smířlivou závěrečnou Brodovou výpovědí k tématu židovství“; metaforicky bych ji přirovnala k závěrečnému mohutnému, leč zklidňujícímu a harmonizujícímu akordu jinak drásavé skladby. Zlata Kufnerová na konec svého výboru řadí ranou Brodovu báseň *An eine Anfängerin im Klavierspiel/Začínající klavíristce*. Ta je sice z literárněhistorického hlediska zajímavá, neb na ní lze demonstrovat duchovní spřízněnost „mentora“ Broda s „žákem“ Werflem (jeho první sbírkou *Der Weltfreund*), přičemž „je těžko rozhodnout, kdo ovlivnil koho“ (in: *Das Buch der Liebe*), leč pro dramaturgicky promyšlený závěrečný a završující akord se poměrně nehodí.

Jako překladatelka ovšem odvedla Zlata Kufnerová solidní práci, jak bychom od této první dámy českého překladu ani jinak nemohli očekávat. Jako překladatelka se dává všanc tím, že vedle sebe otiskuje německý originál a český překlad jednotlivých básní, takže všelijací šťouralové (odborně se jim říká „kritikové překladu“) mohou najít občasné „prohřešky“ jako ochuzený rým, zmizevší fonetické figury, změněnou rýmovou strukturu, oslabení expresivity, zlehčení obsahu (ve smyslu „Verniedlichung“), oslabení základního humorného tónu, snahu (zejména v expresionistickém oddílu) vysvětlit nejednoznačný/nesrozumitelný originální verš (obvykle pomocí zjednoznačnění syntaxe) atd. Přesto se Brodovy básničky čtou v českém jazykovém hávu docela dobře, knížka je pěkná na pohled i na omak a snad si mezi těmi

pětapadesáti čtenáři, kteří ještě čtou lyriku, své příznivce najde.

Max Brod: *Touha*. Výbor z básnického díla. Přeložila Zlata Kufnerová. Prostor, 2021, 216 s.

www.ipsl.cz